

קובץ

הערות וביאורים

בתורת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

בפש"ש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

פרשת תצוה

פרשת זכור

חג הפורים

גליון י"ב (תרנ"א)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טריי עוועניו

ה' תהא שנת נפלאות גדולות

צדי"ק שנה לב"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א

שנת חמשת אלפים שבע מאות וחמשים ושלוש לבריאה

ב"ה

פרשת תצוה

פרשת זכור

חג הפורים

היי תהא שנת נפלאות גדולות

תוכן הענינים

לקוטי שיחות

- 5 פירוש "חבירו" הנזכר בהלכה
7 תענית אסתר

עניני גאולה ומשיח

- 10 חוגה בתורה
פשוטו של מקרא
15 תחתיו מבניו

רמב"ם

- 18 הזיות הדם בחטאת הפנימיות

נגלה

- 22 בענין ברכת שפטרני

שונות

- 26 המ"מ בסי' "נתיב לתניא" (גליון)
28 נגלה ונסתר (גליון)

28	סיפור השייך לפי זכור.
30	הערות באור התורה.

מספר פאקסימיליא לשלוח הערות: 953-9720 (718)

≈ ≈ ≈

**לזכות כ"ק אדמו"ר שליט"א
 לרפואה שלימה תיכף ומיד ממש**

≈ ≈ ≈

לזכות

הת' יעקב נפתלי בן לאה מרים בלומא

לרגל יום הולדתו ביום י"ד אדר - פורים

לשנת הצלחה בכל הענינים

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

פירוש "חבירו" הנזכר בהלכה

הרב ברוך אבערלאנדער
שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א
בבודאפעסט, הונגריה

כ"ק אדמו"ר שליט"א (ביאורים בפרקי אבות פ"ג מ"א. שיחות קודש תשל"ח ח"ב ע' 595. 584) מדייק על לשון המשנה בפרקי אבות (שם): והמלבין פני חבירו ברבים... אין לו חלק לעולם הבא, מהו הדיוק "חבירו" דוקא? ומבאר, כי ידידות ואחוה - "חבירו" - הרי בא ע"י מעשה בני אדם - פעולותיהם של שני החברים. וכאשר במקום לכבד את חבירו במדה יתרה, הוא מנצל את הידידות להיפוכה ומלבין פני חבירו (וכנראה במוחש שאינו דומה הלבנת פנים ע"י איש להלבנת פנים ע"י חבר) אין לו חלק לעוה"ב. ראה בפנים השיחה.

ועפ"י נתתי אל לבי לדייק גם בלשון ההלכה, ברמב"ם בפרק ו' מה' דעות:

מצוה על כל אדם לאהוב את כאו"א מישראל כגופו, שנאמר ואהבת לרעך כמוך.. והמתכבד בקלון חברו אין לו חלק לעוה"ב (ה"ג). אהבת הגר.. הוא בכלל רעים (ה"ד).. כל השונא אחד מישראל בלבו עובר בלא תעשה, שנאמר לא תשנא את אחיך בלבבך... המכה את חברו והמחרף את חברו אע"פ שאינו רשאי אינו עובר (ה"ה)..

כשיחטא איש לאיש לא ישטמנו וישתוק.. שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך (ה"ו).. הרואה את חבירו שחטא.. מצוה להחזירו למוטב.. שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך. המוכיח את חברו. (ה"ז). המוכיח את חבירו תחלה לא ידבר לו קשות.. מכאן שאסור לאדם להכלים את ישראל.. אע"פ שהמכלים את חברו אינו לוקה.. המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעוה"ב.. שלא יבייש

חבירו ברבים (ה"ח).. מי שחטא עליו חברו.. ומחל לו בלבו..
הרי זו מדת חסידות (ה"ט).

דיוק הלשוניות בקשר למצות תוכחה נמצא מבואר בדברי אדה"ז בשו"ע סי' קנו ס"ז, שאחרי שהוא לשון הרמב"ם שבהלכה ו' וז', הוא אומר: ואינו מחויב להוכיח אלא עמיתו שהוא חברו, שהוא גס בו. אבל איש אחר שאם יוכיחנו ישנאנו וינקום ממנו אי"צ להוכיחו, כיון שבודאי לא ישמע לו. אבל חבירו אפי' אם יודע שלא ישמע לו חייב להוכיחו. - הרי שדיוק הלשון "חברו" בקשר לתוכחה הוא מדויק ע"פ ההלכה, כי מי שאינו חברו לא צריך להוכיחו. והמקור לזה הוא מלשון הפסוק שאומר "עמיתך" "שהוא חברו". וראה הנסמן בגליון שם אות נו.

אלא שעפ"ז יל"ע מה שבהלכה ה' אומר "כשיחטא איש לאיש לא ישטמנו וישתוק.. שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך", ולא צריך שיהיה חברו אלא מספיק "איש לאיש". ובכל זאת צריך להוכיחו?

ואולי י"ל שהסיבה דצריך להוכיחו הוא מפני שפלוגי חטא נגדו, וא"כ יש קשר ביניהם בדבר זה, ומפני זה נקרא עמיתו. ובאמת אין זה ממש הגדר דתוכחה, וראיה לזה שהרי דיני תוכחה מתחיל הרמב"ם להגיד רק בהלכה ז' שלאח"ז, עם כל פרטי הדינים שיוכיחו בינו לבין עצמו, וכמה פעמים ועוד. אבל בהלכה ו' משמע דאינו חייב להגיד לו רק פעם אחת "למה עשית לי כך וכך", העיקר שם אינו התוכחה להחזירו למוטב, אלא העיקר ש"לא ישטמנו וישתוק.. מצוה עליו להודיעו לו", ובפעם אחת מספיק.

והיוצא לנו מזה, שישנו כאן שני גדרים במצות "הוכח תוכיח", בהלכה ו' "כשיחטא איש לאיש" עיקר התוכחה בא לא לטובת החוטא שיחזור בתשובה, אלא לטובת המוכיח שלא יעבור על שנאת חברו בלבו. ובהלכה ז' מדובר על גדר תוכחה של "חבירו" ששם המטרה להחזירו בתשובה, וע"כ הוא חייב להוכיחו אפי' הרבה פעמים וכו'.

בהמשך לזה אולי יש לתבחין שינוי בין הרמב"ם לאדה"ז. דאחרי שהרמב"ם אומר כל דיני תוכחה, הוא ממשיך בהלכה ט': מי שחטא עליו חברו, ולא רצה להוכיחו ולא לדבר לו כלום, מפני שהיה החוטא הדיוט ביותר, או שהיתה דעתו משובשת, ומחל לו

בלבו ולא שטמו ולא הוכיחו הרי זו מדת חסידות, לא הקפידה תורה אלא על השטמה. אדה"ז מעתיק הלכה זו בסעיף ו' בהמשך לההלכה של כשיחטא איש לאיש.. מצוה עליו להודיעו, ומקצר: ואם רוצה למחול לו ולא להוכיח הי' מדת חסידות ולא הקפידה תורה אלא על השטמה, ומקורו מהרמב"ם כמצויין באות נא.

אבל יש כאן שינוי גדול. להרמב"ם צריך שיהיה סיבה למה אינו רוצה להוכיחו "הדיוט ביותר.. דעתו משובשת", אבל לכתחילה חייב להוכיחו ולא למחול לו. אבל לפי אדה"ז גם לכתחילה הוא יכול למחול לו. וע"פ הנ"ל יובן, דאדה"ז כיון שכתב הלכה זו בהמשך להדין ד"כשיחטא איש לאיש" שאינו חבירו, ולא חל עליו עיקר דיני תוכחה, אלא העיקר הוא דצריך להודיעו, וע"כ באם רוצה למחול לו - הרי זו לכתחילה ומדת חסידות, כי ע"ז הוא מונע ריב. אבל ברמב"ם שהלכה זו בהמשך לדיני תוכחה ומדובר ב"מי שחטא עליו חברו" שחל עליו דיני תוכחה, אז לכתחילה לא עוזר שמוחל לו כי הרי ע"י המחילה אינו פועל עליו "להחזירו למוטב". אבל באם מדובר "הדיוט ביותר.. דעתו משובשת" ואז לא יעזור התוכחה, ונשאר רק החיוב של הלכה ו' ד"מצוה עליו להודיעו" על זה עוזר המחילה בלב.

ובספר דעת ומחשבה על ה' דעות להר"ם שטרנבוך, לא הבין כוונת הרמב"ם בהלכה ט, וכותב דברים לא נכונים. וראה בזה גם ברמב"ם ה' תשובה פ"ד ה"ב שבין הדברים שצריך למוכיח הוא "ואהוב (אצל קאפח: ואוהב) להן". ובספר מראה מקומות (קה"ת) לשם מצויין למדרש דברים רבה (א, ד. ובטעות נדפס: ה) שאומר בהמשך לנושא אחר: "אמר הקב"ה יוכיחן משה שאוהבן". ובתנאי פרק לב, ובהגהות הצ"צ וביאורי כ"ק אדמו"ר שליט"א לשם.

~~~~~

תענית אסתר

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

מבואר בכ"מ בלקו"ש שבתענית יש ב' ענינים: חלות שם תענית על היום, וחלות דיני וחיובי התענית על האדם ראה לקו"ש י"ז

תמוז (נדחה) תשמ"ח ובכ"מ, ויש מקום לשקו"ט אם כן הוא גם בנוגע לתענית אסתר.

דהנה כשחל פורים ביום א' (כשז) מקדימים התענית ליום ה', אף שבשאר תעניות יש כלל לדחותם לאח"כ משום דאקדומי פורענטא לא מקדמינן (מגילה ה,א), ובמגיד משנה (הל' תעניות פ"ה ה"ה) כתב דהכא אי אפשר כיון דיום א' הוא פורים ואי אפשר להתענות אז, אבל במרדכי ריש מגילה (אות תשע"ו) כתב דרק בכל תענית אמרינן כן דהוה פורענטא, אבל תענית אסתר לאו פורענטא היא במילא אפשר להקדימו עיי"ש, ועי' גם בר"ן תענית סוף פ"ב שהביא בשם הראב"ד דמותר להתענות ב"ג אף שהוא יום שלפני הפורים משום ד"ג אינו דומה לשאר תעניות דזכרון הוא לנס שנעשה בו עיי"ש, ועד"ז כתב בס' ארחות חיים הל' פורים דמה שנחגו להתענות ביום י"ג שהוא יום שלפניהם, לפי שלא נאסר אלא תענית של צער, אבל התענית שאנו עושים אינו אלא זכר לתענית אסתר ושיזכור כל אדם שהבורא ית' רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה אלו וישוב אליו בכל לבבו כו', ועי' גם בשאלתות פ' ויקהל (שאלתא ס"ז) שכתב דבזמן שחל י"ג באדר להיות בערב שבת או בשבת מקדימין ומתעניין בחמישי בשבת מפני שהוא נס ונס מקדימין ולא מאחרין משא"כ בתשעה באב שחל להיות בשבת כו' שהוא פורעניות מאחרין וחלא מקדימין עיי"ש, הרי מוכח מזה דגדר של תענית אסתר חלוק ביסודו משאר תעניות, דתענית אסתר אינו ענין של פורעניות.

ויש להוסיף בזה במ"ש הרמב"ם במנין המצות שבריש ס' היד וז"ל: אלא כך אנו אומרים שהנביאים עם ב"ד תקנום וצוו לקרות מגילה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והי' קרוב לשועתינו כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה ומי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כו' עכ"ל, דלפ"ז יש לבאר דענינו של תענית אסתר הוא להראות דעיי' תענית ותפלה להי' בא מיד הישועה הנס דפורים, ונמצא דאין תענית אסתר ופורים ב' דברים נפרדים, אלא דהכל הוא המשך וענין אחד, להראות הנס שבא עיי' תענית ותפלה להי'.

אבל בשאר תעניות כתב הרמב"ם (הל' תעניות פ"ה ה"א מובא בלקו"ש שם) וז"ל: יש שם ימים שכל ישראל מתעניין בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה

ויהי זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהי' כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות וכו' עכ"ל, היינו דשאר התעניות הן גם עבור הצרות שלנו עכשיו, וענין התענית הוא לתקן זה, משא"כ לגבי תענית אסתר כתב הרמב"ם בהל' ה' שם שהם "זכר לתענית שהתענו בימי המן", ואינו קשור עם צרות דעכשיו כמו בשאר תעניות, ויש לבאר זה כפי הנ"ל, שהתענית הוא לזכר הנס ושהוא גם חלק מימי הפורים דעיי התענית ותפלה בא הנס, ועייז רואים שה' קרוב אלינו.

ולפי"ז אולי אפ"ל ג"כ (לשקוי"ט בעלמא) דמה שכתב הרמב"ם בהל' תעניות פ"א ה"ד דבכל תענית לא ינהוג עידונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהי' שמח וטוב לב אלא דואג ואונן כו' עיי"ש, הנה זהו רק בכל תעניות שבעצם הם ימי פורעניות וימי צער, ולפי המבואר בלקוי"ש היינו שיש חלות יום תענית מצד עצם היום, משא"כ בתענית אסתר שגדרו חלוק כנ"ל, י"ל דחל חיוב תענית על האדם, אבל לא חל על עצם היום, ובמילא ליכא דין זה, ועיי' גם בהל' מגילה ס"י תרפ"ו ס"ב ברמ"א שבתענית אסתר יש להקל בעת הצורך כו' יותר משאר תעניות, ואפשר לבאר זה עפ"י הנ"ל, כיון דכל ענינו הוא הקדמה לימי הפורים להראות שהנס בא ע"י התענית.

(וכעיי"ז מצינו ג"כ לגבי תענית בכורים שכתב בשו"ע אדה"ז ס"י ת"ע שהוא זכר לנס שניצולו ממכת בכורות וכן הוא בטור שם וראה מגון אבות להמאירי ענין כ"ג שכתב שתענית בכורים הוא להודאה ולשבח להקב"ה שניצולו כו' ובשו"ת זכרון יהודא חאו"ח מהדו"ק ס"י קל"ג הקשה דהיכן מצינו דוגמת זה שעושים תענית זכר לנס, וכן בס' אוצר החיים תרצ"א ע' צ"ו האריך בענין זה וראה בשו"ת לך שלמה השמטות לחאו"ח ס"י ז', ובשו"ת התעוררות תשובה י"ש עפ"י מה שמקשים דאיך מותר להתענות בערב פסח שהוא יום חיוב קרבן פסח, והוה יו"ט וכמ"ש במל"מ הל' כלי המקדש פ"ו ה"ט-י, ותירץ דשאני תענית בכורים שהוא זכר לנס מכת בכורות ותענית זה גופא הוא הודאה על הנס שנעשה להם כי התענית הוא במקום קרבן והוה כקרבן תודה וזה גופא שייך ליו"ט של פסח, וזהו כהשקוי"ט לעיל אודות תענית אסתר וראה גם לקוי"ש חיי"ז ע' 66 והלאה בהדמיון של תענית אסתר לתענית בכורים).

ועי' ריש מגילה ד"יג זמן קהילה לכל היא ולא צריך קרא לרבויי, ופירש"י זמן קהלה לכל היא, הכל נקהלו להנכם מאויביהם כו', הילכך לא צריך קרא לרבויי שיהא ראוי לקרייה דעיקר הנס הי' בו עכ"ל, וברא"ש שם הקשה ע"ז וז"ל: ולא נהירא נהי דנקהלו בו ביום כיון שקבעו הקריאה ביי"ד וט"ו מנלן שיכולין לקרות בו, ועוד דלא זמן המלחמה גורמת הקריאה אלא זמן המנוחה, כדכתיב כימים אשר נחו בהם היהודים וגו', ופירש ר"ת זמן קהלה לכל היא שהכל מתאספין לתענית אסתר ובאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים לפי שבו נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכים לרחמים וכן מצינו במשה שעשה תענית כשנלחם בעמלק כו' עכ"ל, ולכאורה אינו מובן פירוש של ר"ת דלמה לדידה מובן יותר מה ד"יג לא צריך קרא, דאטו מפני שהיום נקבע לתענית אסתר לכן יודעים דאפשר לצאת אז חובת המגילה, דמה שייך קריאת המגילה לתענית אסתר? ועוד דגם לדידה יוקשה דלאו זמן מלחמה גורמת הקריאה אלא המנוחה?

אבל לפי הנ"ל א"ש, דכיון שנתבאר דיום זה הוה חלק מפורים מה שמראים דע"י התענית בא הנס, במילא ודאי אפשר לצאת בו קריאת המגילה כיון שהכל הוא ענין אחד, כיון דגם יום זה נקבע ליום שמגלים בו הנס דפורים.

■ ■ ■

עניני גאולה ומשיח

הוגה בתורה

הרב מ.ח. גאלאמב
תושב השכונה

מ"ש הרמב"ם שא' הסימנים למשיח היא ש"הוגה בתורה כדוד אביו", יש לעיין בפירוש תיבת הוגה.

לכאורה הוא ע"פ מ"ש בתחלת ספר תהלים (של "דוד אביו") -
"כי אם בתורת ה' ובתורתו יהגה יומם ולילה",

- והנה בפירש"י ד"ה יהגה: "כל לשון הגה בלב הוא כמה דאת אמר (לקמן יט) והגיון לבי; (ישעי' ל"ג) לבך יהגה אימה; (משלי כ"ד) כי שוד יהגה לבס". עכ"ל.

במצודת ציון ד"ה יהגה: "פעם תשמש ענין מחשבה כמ"ש והגיון לבי (לקמן יט), ופעם תשמש ענין דיבור כמ"ש ולשוני תהגה (לקמן ל"ה)" עכ"ל.

ולפי מה שמביא המצוי"צ מלקמן קאפי ל"ה "ולשוני תהגה", צריך להבין איך יפרש רש"י, לאחר שנהניח כלל ש"כל הגה בלב הוא". (וכן חוזר ומפרש בכ"מ כשיש לשון זה), והרי כתוב "ולשוני תהגה" (ושם אינו מפרש רש"י כלום).

ולכאורה אפשר לומר שאעפ"י שכתב רש"י "כל לשון הגה בלב הוא", היינו דוקא במקום שלא כתוב בפירוש לשון המכריח שקאי על דיבור, וכמו בקאפיטל ל"ה שכתוב "ולשוני" דהיינו דיבור,

אמנם היות שכתב רש"י "כל לשון הגה בלב הוא" י"ל שגם במקום שכי' "ולשוני תהגה", שבפשטות קאי בענין הדיבור גם שם עיקר הכוונה להמחשבה שבלב שבא בדיבור, ולא על דיבור סתם.

וסמוכות לזה, בקאפי - לו, ל: "פי צדיק יהגה חכמה, ולשונו תדבר משפט", (שגם שם מפרש המצוי"צ ד"ה יהגה - "ידבר"), ופירש"י: -

"פי צדיק יהגה: "בלבו חכמה לראות דין שפסקה תורה לכל דבר ואח"כ לשונו תדבר משפט", עכ"ל.

הרי שפירש"י גם כשכותב "פי.. יהגה", שהכוונה למחשבה וכוונת הלב.

וי"ל שמדויק גם בלשונו שכתב "כל לי הגה בלב" ולא כל לי הגה במחשבה או מחשבת הלב, וכיו"ב, כי אינו שולל בזה דיבור כי אם שגם במקום שמוכרח שפירושו דיבור, גם שם עיקרו, לא אותיות הדיבור סתם כ"א המחשבה וכוונת הלב שבהדיבור (ז.א. לאפוקי "ניב שפתים" שהוא דיבור שבדרך ממילא כמבואר בקוני ר"ח כסלו ש.ז.). - ועאכ"כ כשלא כתוב ענין השייך לדיבור (וכמו והגיון לבי) שבוודאי הפי' מחשבה והתבוננות כו' -

[בישעי נט, יא: "נהמה כדבים כלנו וכיונים הגה נהגה גוי"
ופירש"י
ד"ה הגה נהגה: "ללה" עכ"ל.

אמנם שם אולי י"ל שאינו דומה כי הרי מדובר על עופות
(כיונים גוי)).

גם ביהושע א, ח: "לא ימוש ספר התורה הזה מפידוהגית בו
יומם ולילה גוי" (וכן אנו אומרים בתפלת ערבית "ובהם נהגה
יומם ולילה)

ופירש"י ד"ה והגית בו: "והתבוננת בו כל הגיון שבתורה
בלב כד"א והגיון לבי לפניך לבך יהגה אימה" עכ"ל.

וחנה פי זה (תהילים) הובא גם בגמ' ע"ז דף יט, ע"א: -
ואמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה ואח"כ יהגה שנאמר בתורת ה'
וחדר ובתורתו יהגה".

ופירש"י ד"ה ילמד אדם: "מרבנו עד שתהא גירסת התלמוד
ופירושו שגורה לו בפיו".

וד"ה ואח"כ יהגה: "יעיין בתלמודו לדמות מילתא למילתא
להקשות ולתרץ..."

(גם בסוף ברכות הובא מימרא זו דרבא ופירש"י ג"כ "יהגה
-יעיין" ע"ש. - ואגב, אולי זהו הרמז בקרא למ"ש בשבת (והובא
להלכה בחל' ת"ת לאדה"ז פ"ב חל' א - ב) דף ס"ג ע"א - ליגמר
איניש וחדר ליסבר)-

ולעיר מפ"י המצודת דוד עה"פ בתהילים (שם) ד"ה ובתורתו:
"בכל עת יחשוב להתבונן במה שהמציא בלבו טעמים וציצים
ופרחים לתורה". עכ"ל.

- ועפ"ז הוגה בתורה הוא שלאחרי שכבר שגורה הכל בפיו,
הוא מעיין ומפלפל וכו'.

ועוד פי' בתיבת הוגה בשמואל ב' כ', יג - "כאשר הוגה מן
המסלה גוי" ופירש"י ד"ה כאשר הוגה:

13 - תצוה - פורים הי' תהא שנת נפלאות גדולות

"כאשר הומשך כמו הגו סיגים מכסף (משלי כ"ה ד') וכמו הגו רשע לפני מלך (שם כ"ה ה') עכ"ל. היינו ל' (הוצאה והמשכה כו').

והנה באור התורה להצ"צ על מגילת אסתר (ע' לא - ב בהוצאה דשנת תשי"ג) תפרש תיבת "הגי (סריס המלך)" בבי האופנים: - "פיי הגי הוא מלשון הגיון כמ"ש והגיון לבי שהוא בחי פנימיות הדיבור מקור הדיבור שהוא בחי מחשבה שבדיבור".

...בזהר וישלח ד' קסט א' והגיון לבי אלין מילין דסתימין דלא יכיל בר נש לפרשא לון בפומי, דא הוא הגיון דאיהו בלבא כו' ע"ש נמצא דהגיון אינו בחי דיבור בפומי כ"א כמו מחשבת וכוונת הלב. והבי מלשון כאשר הוגה... שהוא לשון הסרה שנמשך והוסר מן המסילה וכמו הגו סיגים מכסף, ושני הפיי אמת כאן בהגי.. ע"ש.

- הרי שמקשר הצ"צ בי הפיי (ויש להעיר מלקו"ש ח"ג ע' 728 וכן בכו"כ מקומות, שכל הפירושים בענין א' קשורים זה בזה וכו').

עוד יש להעיר מלי המשנה בסנהדרין (דף צ,א) ההוגה את השם באותיותיו".

שיש לפרשו לפי בי האופנים דלעיל: האי שאמר השם בכוונת הלב (דלכאורה אם אמר סתם בלי כוונת הלב לא יהי בגדר דאין לו חלק לעוה"ב) ופיי הבי, להמשיך ולהוציא בחוץ דאם לא אמר רק חשב לא יעבור.

ומעין זה מבואר בתו"ח (בראשית ע' נא) שזהו גם הפיי ב"נוגה" - (קל"ג) וז"ל:

"...נוגה כמ"ש כמראה הקשת כו' כן מראה הנוגה כו' כי נוגה לשון הוגה ענין בליטה כידוע..."

וידוע גם שנוגה פיי אור וכמו ביחזקאל (בתחלתו) ונוגה לו סביב. וכלי הגמי פסחים בתחלתו "נגה" הרי שפיי דומה להני"ל, שמאיר בחוץ בבליטה כו'.

והנה כ"ק אדמו"ר האמצעי מקשר כל אלו הפי באמ"ב שער התפילין (פי כג, ע' טו, ד) וז"ל:

"...כן מראה הנגה כו' דלשון נגה אור הוא בליטת האור כמו שידוע בלה"ק דבחי' בליטה לחוץ הניכר יותר מתוך היפוכו נקי הגיון, כהגיון המחשבה שאור השכל נעשה בולט יותר ונראה בהשגה בבחי' בליטה יותר דוקא דרך האותיות דמחשבה נקי הגיון אור השכל שבמחשבה וכמו והגית בו כו' ובתורתו יהגה כו' וכידוע שזהו הגיון אותיות המחשבה כאשר מקושר השכל ביותר במחשבה ועיון עמוק הרי הוגה ובולט השכל כמו כאשר הוגה מן המסלה וכן יגיה חשכי. וכן הגיון הלב כמו יהגה לבי וכן והגיון לבי שהוא מה שיוצא כולל מן הלב כו' ושרש הכל הוא כמו ההוגה את השם כו' וכמ"ש במ"א בענין כאשר יאמר הגי כו'..."

ומוסיף בחצאי ריבוע:

"וכך לי הגה"ה על הספר להוציא לאור יותר בולט מה שנעלם לכאורה, שאין ההגיה השגה לסתור אלא אדרבא להביאו לאור השכל מוגה ובולט כו'." ע"כ, וע"ש בארוכה.

[ואולי יש להוסיף (עכ"פ ברמז) שזהו מה שמצינו ברבותינו נשיאינו, שהוסיפו הערותיהם הנקראים הגהות -

(-ולהעיר מפיי המצוי"ד דלעיל (ע"פ ובתורתו יהגה)...
"טעמים וציצים ופרחים לתורה". - והנה ציצים ופרחים י"ל שזהו ע"ד הנ"ל גילוי שיוצא לחוץ כו'...) - וראה מכתב אדמו"ר מוהרי"ץ זי"ע בלקו"ת - "הגהות הערות והארות" [-וכן מאמר שנתקן ע"י הנשיא וכו', נקי מוגה-])

- שע"י הגהותיהם הוציאו וגילו האור הגנוז בתורה וכמ"ש בהקדמה לתניא שצורך התניא הוא בשביל אלו אשר "בקושי יכול לראות את האור כי טוב הגנוז בספרים".

שאפשר לומר בזה שע"פ הכלל שאדמה"ז אינו כותב מליצות בתניא אלא הכל מכוון ומדויק (ראה לקו"ש ח"ה ע' 294), אי"כ מ"ש הלי "אור.. הגנוז כו"י מרמז להאור שנברא ביום הראשון שעליו אמרז"ל (חגיגה יב, א) שהקב"ה גנוז לצדיקים לע"ל

והיכן גנזו, בתורה" (ז"ח רות).. מבואר בלקו"ש ח"ב (בהחוספות ע' 444 וע"ש גם המ"מ להנ"ל) שהכוונה לפנימיות התורה, ושע"י פניה"ת ישנה כבר עכשיו אור זה ע"ש].

וראה בלקו"ש ח"ח ע' 358 (בשוה"ג) מציין: ראה ע"ז, יט,א ובפרדרי"א ספלי"ב, דקול יעקב (שהוא המבטל ידי עשו) היינו "הגיון תורה",

■ ■ ■

פשוטו של מקרא

תחתיו מבניו

הרב וו. ראזענבלום
≈ תושב השכונה ≈

בפירש"י ד"ה תחתיו מבניו (כ"ט, ל): מלמד שאם יש לו לכהן גדול בן ממלא את מקומו ימניהו כ"ג תחתיו, עכ"ל.

ע"ן בפירוש המזרחי על פירש"י זה. וז"ל:

כדתניא בתורת כהנים תחתיו מבניו מלמד שהבן קודם לכל אדם יכול אעפ"י שאינו ממלא מקומו ת"ל ואשר ימלא את ידו בזמן שהוא ממלא מקומו של אביו קודם לכל אדם ואם אינו ממלא מקומו של אביו יבא אחר וישמש תחתיו, עכ"ל.

וע"ן בשפתי חכמים שפירש גם כן על דרך זה. אבל צריך עיון:

(א) דהנה פסוק זה (...ואשר ימלא את ידו) אשר הובא בתורת כהנים, הוא פסוק בפרשת אחרי (ט"ז, לב).

ואם כן לדברי המזרחי והשפתי חכמים מפרשים שרש"י למד זה מפסוק שבפרשת אחרי איך אומר רש"י על פסוק שבפרשתינו (כ"ט, ל הנ"ל) מלמד וכו'.

הלא פסוק זה אין מלמד אותנו דבר זה.

ואדרבה, מצד פסוק זה נשאר שאלת התורת כהנים "יכול אעפ"י שאינו ממלא מקומו"

והלא בפירש"י אין שום רמז לפסוק שבפרשת אחרי.

(ב) רש"י בפרשת אחרי בד"ה לכהן תחת אביו (ט"ז, ל"ב), פירש"י ללמד שאם בנו ממלא את מקומו הוא קודם לכל אדם, עכ"ל.

ועיין שם בשפתי חכמים שמפרש, וז"ל: מדכתיב בסמוך ואשר ימלא וכו' ר"ל ואשר ימלא מקום אביו אז הוא כהן תחתיו, עכ"ל.

ואם כן, לכאורה משמע מכל הנ"ל:

שפירש"י שבפרשתינו לומד זה שאם יש לו לכהן גדול בן ממלא את מקומו ימינהו כהן גדול תחתיו מפסוק (כ"ט, ל) בפרשתינו, **דלא כהתורת כהנים הנ"ל.**

ובפרשת אחרי הנ"ל, לומד זה כמו התורת כהנים.

והנה בפירש"י בפרשת אחרי ד"ה ואשר ימלא און ידו (ט"ז, לב) פירש: אין לי אלא המשוח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין ת"ל ואשר ימלא את ידו וגו', עכ"ל.

ולכאורה היו יכולים לומר שרש"י בפרשתינו מדבר בכהן גדול המשוח בשמן המשחה.

ובפרשת אחרי מדבר בכהן גדול מרובה בגדים.

ובזה הי' מתורץ גם כן למה פירש רש"י זה שני פעמים, הן בפרשתינו והן בפרשת אחרי.

אבל עיין בפירוש המזרחי ובשפתי חכמים בפרשת אחרי, שלפי דבריהם נראה שגם בפרשת אחרי מדבר רש"י בכהן גדול המשוח בשמן המשחה.

ואולי היי אפשר לתרץ, עכ"פ בדוחק השאלה הראשונה הנ"ל.

ובחקדים עוד שאלה:

בפסוק (כט, כט) **כבר נאמר**: ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו וגוי' ופירש"י שם: למי שבא בגדולה אחריו, עכ"ל.

ואם כן, למה אומר רש"י **דוקא** בד"ה **השני** (כ"ט, ל): "מלמד שאם יש לו לכהן... ימנוהו כ"ג תחתיו".

הלא זה **כבר** יודעים ממה שנאמר בפסוק (כט, כט)... לבניו אחריו וגוי' וכמו שרש"י פירש שם "למי שבא בגדולה אחריו", עכ"ל.

[והגם שרש"י אומר שם "**למי**" ואינו אומר "**לבנו** (שבא בגדולה אחריו)".

הנה זה גופא צריך ביאור, שהרי בפסוק נאמר "**לבניו** אחריו".

אבל עיין במשכיל לדוד, שכנראה מתרץ זה, וז"ל:

דאף על גב דכתיב לבניו לשון רבים לאו אכלהו בניו קאי אלא **למי** שישמש תחתיו בכהונה גדולה והא דכתיב לבניו ר"ל לבנו ולבן בנו וכי, עכ"ל.]

ואולי אפשר לומר, שמפסוק (כט, כט) חיינו ידועים שגם בנו שאינו ממלא מקומו **רק** "**שבא** (בגדולה אחריו)" לובש בגדי כהונה.

ואפשר שבזה מדויק הלשון "**שבא**" (בגדולה אחריו)"

ולא אמר "**שראוי** (בגדולה אחריו)".

משא"כ כשנאמר **עוד** פעם בפסוק (כט, ל)... תחתיו מבניו

הנה מיתור זה לומדים שבגדי כהונה גדולה לובש רק בן שממלא מקומו.

ואולי אפשר לומר שלא רק מהיתור לומדים זה, אלא מלשון הפסוק

שבפסוק (כט, ל) נאמר "...הכהן תחתיו מבניו וגו'".

שמקדים תיבת "תחתיו", ולא "אמר מבניו תחתיו".

דהיינו שהעיקר הוא שהוא "תחתיו", דהיינו שהוא ממלא מקומו.

משא"כ בפסוק (כט, כט) נאמר "לבניו אחריו".

שמקדים תיבת "בניו", ולא אמר "אחריו לבניו".

דהיינו שהעיקר הוא שהוא מ"בניו", הגם שאינו ממלא מקומו.

■ ■ ■

רמב"ם

לעילוי נשמת אמי מורתי
מאמאלע ב"ר אברהם הלוי ע"ה
נלב"ע י"א אדר ראשון ה'תשמ"ו
ת.נ.צ.ב.ה.

הזיות הדם בחטאות הפנימיות

הרב יהודה קעלער
מח"ס מנחת יהודה וירושלים

כתב הרמב"ם בחלי מעשה הקרבנות פ"ה חל' י"י"ד] וז"ל: "וכל חדמים חתננים על מזבח הזהב כשהוא נכנס עומד בין המזבח למנורה והמזבח לפניו, ונותן על קרנות המזבח מבחוץ טז",

מתחיל מקרן מזרחית צפונית, לצפונית מערבית מערבית, למערבית דרומית, לדרומית מזרחית, "עכ"ל.

ובהל' עבודת יוה"כ פ"ד הלי' [טז-יז] כתב וז"ל: "י"טז] ואחר כך מערה דם הפר לתוך דם השעיר ומחזיר הכל למזרק שהיה בו דם הפר כדי שיתערבו יפה יפה. ועומד לפניו ממזבח הזהב ביו המזבח והמנורה יט), ומתחיל להזות מדם התערובת על קרנות מזבח הזהב, והוא מסבב והולך ומזה על קרנות מבחוץ. [יז] ומתחיל מקרן מזרחית צפונית, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, לדרומית מזרחית, ועל כולן הוא נותן מלמטון למעלן, חוץ מן האחרונה שהיתה לפניו שהוא נותן מלמעלן למטון כדי שלא יתלכלכו כליו. וחזרתה הגחלים והאפר שבמזבח הזהב הילך והילך עד שמגלה זהבו. ומזה מדם התערובת על טהרו של מזבח שבע פעמים בצד הדרום במקום ששלמו מתנות קרנותיו, ויוצא ושופך שיירי הדם על יסוד מערבי של מזבח החיצון." עכ"ל

והנה בהלכות אלו רבו הקושיות והתירושים מהראשונים והאחרונים ואלו הייתי מעתיק כולם הי' יוצא מזה קונטרס שלם. והקורא יכול לעיין ברמב"ם הוצאת רב קאפח ובהערותיו, ולא באתי בזה אלא להוסיף קצת נופך על הערותיו וז"ל בהל' מעשה הקרבנות שם.

"כל הדמים הניתנין, עיין עא"ב שפלפל ארוכות בדברי הרשב"א שהבאו בכס"מ, ועוד. וסיים: מעתה באור דברי רבינו כך, היה עומד בדרום ומוציא ימינו חוץ מכל המזבח, ושפיר קרינא ביה ויצא ולא בעינן יציאת כל גופו כדי שיוכל לקיים מלמטה למעלה, אז מזה על קרן צפונית מזרחית מלמטה למעלה מאחר שיש לו חלל אמה יכול לצדד ראשי אצבעותיו ולא יתלכלכו בגדיו, וזהו שכת"ר ונותן על קרנות המזבח מבחוץ, דמשמע אפילו עדיין לא יצא כל גופו. ואח"כ יוצא מדרום ועומד במזרחו של מזבח, ונותן על קרן מערבית צפונית מלמטה למעלה, ואח"כ עומד בצפון המזבח ונותן על קרן מערבית דרומית מלמטה למעלה, לפי שבכל הקרנות הללו היה לו חלל אמה אחת ויכול לצדד כדכתיבנא. ולפי"ז יכול היה לקיים הליכה ברגל ומלמטה למעלה. ומה שהוכרח רבינו לזה, משום דאיתא התם, תניא ר"ש אומר שני כהנים גדולים נשתיירו וכו', והקשו שם התוס' ישנים דבפ"ק תמורה אמרינן דמימות משה עד שמת יוסי בן יועזר לא היתה מחלוקת בישראל ע"ש, וכן אמרו בירושלמי דשני כהנים לא פליגי אחדדי,

לכן מפרש רבנו דמ"ד ביד הקפתי שהזיתי כדרך המקיפין ביד שנתתי מלמטה למעלה, אבל הקף מזבח מודה שהקיף ברגל ובזה סתלקו כל הקושיות, זת"ד ועשי"ב.

ודבריו נכונים וברורים, וראה הערתי על נוס' רבנו בפיחמ"ש מה"ב פ"ה כפורים הע' 16. ובזה באמת נתפשטו כל הקמטים לכאורה, ועליו אני סומך."

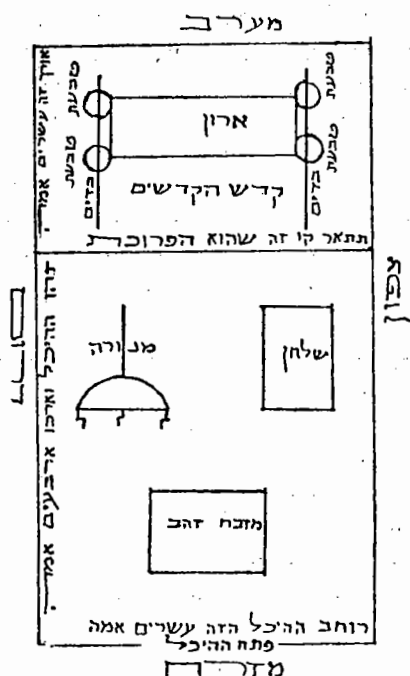
ובחלי עבודת יוה"כ כתב וז"ל:

"(יח) כתב הכס"מ. ואחר כך נוטל וכו' עד של מזבח החיצון, משנה פרק הוציאו לו [דף נג ב].

(ט) במשנה פ"ה דכפורים הלי' ג ד. ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו [ויקרא טז יח] זה מזבח הזהב, התחיל מחטא ויורד, מאיכן הוא מתחיל, מקרן מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, דרומית מזרחית. ממקום שהוא מתחיל בחטאת על מזבח החיצון שם הוא גומר על מזבח הפנימי, ר' אליעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא. ועל כולם הוא נותן מלמטן למעלן חוץ מזו בלבד שהיתה לפניו שהיה נותן מלמטן למטן. ושם כתי"ר במה"ב, מזה על קרן שלפניו מלמטן למטן כדי שלא ינתז הדם על בגדיו, ואין הלכה כר' אליעזר. ע"כ. ובמה"ק היה כתוב, וזה דעת ר' אליעזר, ומחקו רבנו. ושם העירוני כך, ובאמת שכך נראה מן הש"ס דף נט א שזה דעת ר' אליעזר, אבל בתוספתא פ"ג א איתא להדיא שזו שטת ת"ק וכ"פ בפ"ד עבודת יוה"כ וכו' ע"ש מהודרתי והנני מסביר את הבנתי דברי רבנו עם הבנתי המשנה והתוספתא. כי בהלכה זו האריכו הרחיבו המפרשים וכדלקמן. והנראה כי רבנו הביא את המקורות כלשונם ולא נכנס לכל הפרטים והדקדוקים שעוררו המפרשים, ותחלה מה שכת"ר "ועומד מלפנים ממזבח הזהב בין המזבח והמנורה" הוא לשון התוספתא בזבחים פ"ו הלי' ג "נכנס ועמד בין מזבח הזהב למנורה" ומ"ש "לפנים ממזבח" הוא האמור בתוספתא "נכנס". ופירוש המשך ההלכה הוא פשט המשנה לפי פירושו במה"ב, וכפי שהעירוני במהדורתי שם שכך הוא בתוספתא פ"ג הלי' א. כי הרי יוצא הוא מן המערב כלומר מקודש הקדשים ומתחיל מקרן מזרחית צפונית כלומר שאינה לפניו, אלא מעביר ידו באויר על המזבח שכולו אינו אלא ששה טפחים, ואח"כ מהלך ברגל דלא כר"א ומזה על צפונית מערבית ושוב ידו מעל אויר המזבח, וממנה למערבית

דרומית, וממנה לדרומית מזרחית והכל עם הילוך ברגל מסביב. עתה כשהוא מזה על קרן דרומית מזרחית, הרי הקרן שלפניו כבר מוזה עליה הדם ולפיכך עשויים בגדיו להתלכלך, לכן עשה עוד המשך אחר בסבוב כך שהיא נמצאת לפניו, ומזה עליה מלמעלן למטן, זהו פסק רבינו, ולי נדמה שהוא תואם את המשנה והתוספתא. וכפשוטן. ועתה לכל אריכות המפרשים.

והנה כבר הערתי פעם שמה שכתב "עתה כשהוא מזה על קרן דרומית מזרחית, הרי הקרן שלפניו מוזה עליה הדם ולפיכך עשויים בגדיו להתלכלך, וכו' לא זכיתי להבין דהרי הוא הדבר כשעומד בקרן מזרחית צפונית ומזה על קרן צפונית מערבית הרי קרן מזרחית צפונית שהוא עומד שם מוזה כבר, וכן כשעומד בקרן צפונית מערבית ומזה על קרן מערבית דרומית. ומאי שנא ההזאה האחרונה דהיינו דרומית מזרחית!! ע"כ נראה לי טעם פשוט שבקרן דרומית מזרחית נותן מלפניו. והוא כדי שלא יעמוד עם אחוריו לקדש הקדשים, ודו"ק. ובכדי לחקל על המעיין צרפתי צורת המזבח וההיכל.

המשך יבוא.

נגלה

בענין ברכת שפטרני

הרב שמואל פסח באגאמילסקי
מחבר ספרים קובצי שאלות
פירושים וביאורים
מייפלואוד, נוא דזורזי

א. בקובץ דברי תורה חלק ח"י ע' ע"ח הביא הרב נחמן ווילהעלס משי"כ בליקוטי דיבורים ע' רסז, שעל"י לתורה בפעם הראשון לנער שנעשה בר מצוה הוא ביום שני וחמישי ומנחה ש"ק. ואח"כ כותב, וז"ל:

ודבר פלא היא ובחקדם מ"ש הרמ"א בסי' רכ"ה ס"ב י"א מי שנעשה בנו בר מצוה יברך בא"י אמ"ה שפטרני מעונשו.. וכתב המג"א סק"ד ב' פירושים: א) היינו כשנעשה בן י"ג שנה ויום אחד. ב) ועכשיו נהגו לברך בשעה שהנער מתפלל או קורא בשבת ראשונה שאז נודע לרבים שהוא בר מצוה...

"ופלא אחר פלא, דבהוצאות האחרונות מסידור תהלת ה' סדרו ברכת ברוך שפטרני גם בימי החול והוסיפו גם דין עיקרי "אם קראו לספר תורה נער שנעשה בר מצוה אזי אחר שבירך ברכה אחרונה, אביו יאמר זה: בא"י אמ"ה שפטרני מענש הלזה". והיינו כשיטה ה' המובא במג"א, ובסידור תורה אור כתוב רק "מי שבנו הגיע לכלל מצוה אומר: בא"י.. מענש הלזה". הרי שפסק כשיטה הא' במג"א, ולא מצאתי עדיין מי שהעיר ע"ז."

ב. הטעם שעדיין לא מצא "מי שהעיר ע"ז", הוא משום שאין כאן "פלא אחר פלא". כשם שבנוגע למה שכתב אודות הלוק"ד וסידור רבנו הזקן "ודבר פלא היא", אין שום פלא, ובפי שביארתי בגליון הקודם (גליון הר"נ ש"פ משפטים), הנה כן הוא גם בנדון זה.

ולהעיר שפלא אותיות אלף, ל' אאלפך חכמה (איוב לג, לג) וא"י אלף בינה (שבת קד, א) - והחילוק ביניהם הוא,

דכשלומדים באופן ישר אז הוא - אלף - אבל כשלומדים באופן הפוך וכי אז נעשה מאלף - פלא.

ג. מה שכותב "דבהוצאות האחרונות מסידור תהלת היי", נעלם ממני כוונתו. דכן הוא גם בהוצאה ראשונה של סי תהלת היי העב הנדפס בשנת תשי"ח, ושאר ההוצאות שאח"י וכן הוא גם בסידור סדר העבודה נוסח האר"י ווילנא תרע"א, שממנו צולם סי תהלת היי העב.

ד. אין להקשות או להביא ראיי מסי תהלת היי העב במקום שהוא שונה מסי תורה אור. כי סידור תורה אור "סידור תפלה מדויק בנוסח הוד כ"ק אדמו"ר חזקן.. (אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, סי תו"א הוצאת קה"ת ע" 16).

אמנם "סידור תהלת היי השלם הוא פוטוגר אפי מסידור שקדמו, ולא הספיק הזמן להגיהו כדבעי.. (אג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג ע' קל"ח). והכוונה כנ"ל לסידור שנדפס בפעם הראשונה ע"י ראם בוויילנא תרע"א, ונקרא בשם "סידור סדר העבודה נוסח אר"י". באותו שנה הדפיסו ג"כ סידור נוסח אשכנז בשם זה. ויש כמה וכמה עמודים ותפלות שהם שונים בשני הסידורים.

ממה שכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א "ולא הספיק הזמן להגיהו כדבעי", משמע דהגהה היי, רק לא היי כדבעי. והגהה הוצרך להיות, כי "המדפיסים הראשונים של תהלת היי.. שינו בו הרבה מדעת עצמם ומסברתם, הן בנוסחו והן בהלכותיו" (יגד"ת ירושלים גליון הי ע' 81).

במילא מובן כשיש שינוי בין ב' סידורים אלו הנה לי סי תו"א הוא לשונו הזהב והמדויק של רבנו חזקן. ולשון סי תהלת היי הוא המו"ל סידור סדר העבודה ווילנא תרע"א.

ולמעיר שבסי תהלת היי הדק הנק' סידור ראסטאו שהוא ג"כ "מסדורי תפלה בנוסח מדויק" (אג"ק כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע ח"ג ע' שכו), "ואומרים שהוגה ע"פ כ"ק אדני"ע" (אג"ק כ"ק אדני"ע ע' קמב), הלשון הוא כעין הלשון שבסי תו"א, "מי שבנו הגיע לבר מצוה יאמר..", רק שם נדפס הברכה בלי שו"מ.

ובנדון דידן הלשון שבסי' תהלת ה', "אם קראו לסי' נער וכו'", הוא משום שכ"ל הוא צלום מסי' סדר העבודה ויילנא תרע"א, ולשון זה כתוב הן בסדור סדר העבודה נוסח אר"י והן בסדור סדר העבודה נוסח אשכנז.

רק נוסח הברכה נשתנה מכפי שהוא בסדור סדר העבודה אשכנז לכפי שהוא בסדור סדר העבודה אר"י. דבסי' אשכנז הנוסח הוא, "ברוך שפטרני מענשו שלזה", ובנוסח אר"י הנוסח הוא כ"ל, עם שוי"מ והסיום הוא "שפטרני מענש הלזה".

ועפ"י מובן מה שבמ"מ שבשולי העמוד, שבדרך כלל המ"מ הם בשוה בבי' הסדורים, הנה בנוגע להמ"מ של ברכת שפטרני, בסי' נוסח אשכנז כתוב "מד"ר פי' תולדות פי' סג". ובסי' נוסח אר"י נתוסף, "ועי' בשער הכולל פרק כ"ד". והכוונה דשם מבואר דמברכים בשוי"מ ושנוסח הברכה הוא "מענש הלזה". וכמדומה שבדרך כלל לא צויין בהמ"מ שבסי' תהלת ה' להשער הכולל.

ה. יתירה מזה, בפרט זה, היינו בנוגע לברכת שפטרני, א"א לומר במאה אחוז שזהו לשונו של רבנו הזקן אף שנדפס כן בסידור תורה אור.

דבגליון הקודם הבאתי מה שכתב השער הכולל בפרק כ"ד שבגי' סדורים הראשונים שנדפסו בחיי אדה"ז והוגחו ע"י, לא נדפס שם ברכת שפטרני. ושגם בסי' עם דא"ח הראשונים (היינו קאפוסט תקע"ו וברדיטשוב תקע"ח) ג"כ ליתא הברכה. והשער הכולל העתיקו מסי' קאפוסט תקפ"ב שנדפס בהסכמת אחי רבנו הזקן בעל שארית יהודא. ובהסכמתו (נדפס בריש סידור תו"א) כותב אודות המדפיס דקאפוסט, "... כי אתו החכמה והמדע והוא שמע בעצמו מכבוד רבינו נ"ע כמה דברים וגם יש בידו תבילות הגהות מכתבת יד קודש אשר כתב אליו כו"ל.

במילא א"א לידע בבירור אם הלשון "מי שבנו הגיע לכלל מצוה אומר בא"י... מענש הלזה", הוא לשונו של המו"ל, מיוסד על מה ש"שמע בעצמו מכבוד רבינו נ"ע", או הוא מ"הגהות מכתבת יד קודש אשר כתב אליו". או אפשר שהוא הוספה המו"ל מדעת עצמו, אבל מתאים להנהגת רבותינו נשיאנו.

ו. מה שהחליט הרב הנ"ל שמהלשון שבסי' תורה אור נמצא "שפסק כשיטה הא' במג"א", במחילת כבודו אינו נכון.

כנראה הטעם שהמג"א לומד שכוונת הרמ"א לברך הברכה מיד כשנעשה בן י"ג ויום אחד ואין להמתין עד שקורא בתורה וכו', הוא משום שדין זה כתב הרמ"א בסי' רכ"ה שהוא "דיני ברכת שהחיינו", ולא כתבו בדיני קריה"ת וכיו"ב. גם כתב סתם "י"א מי שנעשה בנו בר מצוה יברך בא"י וכו'", ולא הזכיר אודות קורא בתורה וכו'.

הנה עד"ז מובן שמאחר שבסי' תו"א כתוב ברכת שפטרני **אצל קריה"ת**, מזה הוכחה דמברכים הברכה בעת קריה"ת, ולא בשעה שנעשה י"ג שנה ויום א'.

ז. אם יש פלא כאן הוא על הרב הנ"ל. במקום לציין לסי' תו"א (וסי' תהלת ה') שכנ"ל אין הכרח מי בעל הנוסח וכו',

הי' לו להביא הנהגת רבנו הזקן בעצמו בנוגע לברכה שפטרני בקשר עם הברמ"צ של בנו כ"ק אדמו"ר האמצעי, המובא בלקו"ד שהביא.

והוא דבלקו"ד דף רסד מובא דהבר מצוה של כ"ק אדמו"ר האמצעי, ט' כסלו, חל ביום ה' פ' ויצא. ואדמו"ר האמצעי לא עלה אז לתורה. העלי' הראשונה שלו הי' בשי"פ ויצא למנחה. וביום ה' עלה רבנו הזקן לשלישי **ובירך אז ברכת שפטרני בשו"מ**.

הנה יש לפנינו מעשה רב, שרבנו הזקן בירך הברכה בשעה שנעשה בן י"ג ויום א', **ולא** בפעם "ראשונה שאז נודע לרבים שהוא בר מצוה".

אבל לא בירך מיד "כשנעשה בן י"ג ויום אחד" (ל' המג"א סי' רס"ה סק"ד), דלדעת רבנו הזקן בשו"ע סי' נ"ג סעי' י"ב, נעשה זה מיד בכניסת הלילה. רק המתין לברך עד למחרתו ביום ובעת קריה"ת.

וראה מה שכתבתי בביאור נוסח רבנו הזקן של ברכת שפטרני, שהוא שונה מכפי שהוא בשאר מקומות, ומתי צ"ל עלי' הראשונה

לברמ"צ, בקובץ שאלות פירושים וביאורים קובץ ח', עיי"ש באריכות.

■ ■ ■

שונות

המ"מ בס' "נתיב לתניא" (גליון)

הרב אלי' מטוסוב
ברוקלין נ.י.

בהמשך להערתו על הס' "נתיב לתניא" (בגליון הערות וביאורים מס' תרל"ב) ראיתי מ"ש המחבר הפרופ' ר' משה חלמיש שי' (בגליון דש"פ משפטים). ודנתיו לכך זכות כי כנראה נצטער מהדברים ובעיקר מצורת הדברים שכתבתי, ועל כן הגיב בצורה שהגיב.

ולגופו של ענין עלי לחזור על הערתי, אם כי הפעם אחזור רק על התמצית ובצורה נינוחה יותר:

ז"ל בהמבוא להספר (בנוגע לנדו"ד):

את מלות הטקסט ליווינו בהערות, שמטרתן לתת הסבר קל במידת הצורך, ולציין מקורות תלמודיים וקבליים (עד כמה שידענו מגעת), שעליהם בנה רש"י את עמדתו. ע"כ. ובהערה 74 מוסיף לכתוב וז"ל: במקורות שמן התלמוד או מן הזוהר הסתפקנו לרוב בהפניה אחת בלבד. המבקש להרחיב דעת יכול לבדוק במסורת השי"ס, עין משפט, ניצוצי זוהר וכיו"ב. אף לא הכבדנו בציונים של מראי - מקום מן הספרות בכלל, כדי לא להכביד על הקורא. עלי לציין, כי כאשר השוותי את רשימת המקורות שברשימותי לאלה המופיעים בספרות הפרשנות החב"דית, נוכחתי לדעת, כי לבד מזה שלעתים נפלו שם שיבושי דפוס, פעמים רבות מראי - מקום אינם תורמים מאומה להבנת הענין, והקשר הוא חיצוני בלבד. ע"כ.

וע"ז הערתי אז וגם עתה, מכיון אשר לדידי ברור שמחבר הספר השתמש בספרות הפרשנות החב"דית עבור המראי - מקומות שבספרו, הרי במקום לכתוב ביקורת ולשלוח חצים לכוון המ"מ שבספרות זו, במקום זה עליו לכתוב הכרת התודה להספרים שקדמוהו ושמהם שאב עבודה זו של המ"מ.

והלא המ"מ לתניא לא נדפסו רק בספר אחד נידח, אלא נדפסו פעמים רבות ובפורמטים שונים: התניא באידיש עם המ"מ, התניא באנגלית עם המ"מ, התניא מהדו"ק עם המ"מ, המ"מ של הר"ר ביחאווסקי בלקוטי הגהות לתניא, הליקוט פירושים ומ"מ של הר"ר חיסריק, קונטרס המ"מ של הר"ר שוחט, ועוד, ויש לעיין בהנפרט בכ"ז בסי' "תורת חב"ד - ביבליוגרפי לתניא" מר"י מונדשיין. אי"כ הלא לא יתכן שאחד שמדפיס מ"מ לתניא לא ישתמש בעבודה הגמורה ומונחת לפניו מן המוכן, אלא ילך לעמול בעצמו לחפש אלפי מראי - מקומות היכן כתוב פסוק והיכן מארז"ל זה והיכן המקורות בהספרים לענין זה, הוא יעצום עין בכל המוכן לפניו וילך לחטט בעצמו ימים ושנים לחזור על עבודה שכבר קדמוהו. אתמהה?

וגם אם ימצא אחד כזה הלא גם אם הוא גאון הגאונים לא יגיע לכל המ"מ האלו שהם פרי עמלם של גאונים וחוקרים רבים, ומצירוף כולם יצאה העבודה המושלמת הזו.

ועוד זאת כמו שרמזתי בפעם הקודמת אשר כשהעתיק מהמ"מ ממקורות החב"דיים לא טרח לבדוק בהמקור, וכשנפל טעות בהציון בספרות החב"דית, הנה נדפס עם אותו טעות בהמ"מ בספר זה. כמו בתניא פ"ד "כי עוה"ב הוא שנהנין מזיו השכינה" שבתניא עם תרגום האנגלי (וכן בליקוט פירושים ומ"מ לתניא) נדפס מקורו "ברכות ט"ז ע"א". ובברכות שם אין זכר מזה כ"א צ"ל "ברכות י"ז ע"א" והיא הגמ' המפורסמת שעוה"ב אין בו לא אכילה כו' אלא צדיקים יושבין כו' ונהנין מזיו השכינה, ובסי' נתיב לתניא מצויין ג"כ באותו טעות "ברכות ט"ז ע"א".

ולסיום ייאמר שכוונתי בכ"ז רק ולחעיר על דבר הצריך תיקון לעני"ד, אבל אין בכוונתי ח"ו לפגוע בכבודו של המחבר, ואדרבה כבודו יקר בעיניי וחזקים עלי דברי חז"ל מאי דעלך שני לחברך לא תעביד.

נגלה ונסתר (גליון)

הרב שלמה גאלדבערג
בארא - פארק

בגליון שבת פ' בשלח של הערות וביאורים גליון י' עמוד 24
שואל הרב י' געשטעטנער:

מבואר בכ"מ שנגלה דתורה עם פנימיות התורה הם דבר אחד
וכמה ענינים בנגלה א"א להבין כ"א ע"פ פנימיות התורה.

ויש לעיין איך לתווך הנ"ל עם מ"ש בשו"ת חת"ס או"ח סנ"א,
"וכן אני אומר כל המערב דברי קבלה עם ההלכות הפסוקים חייב
משום זורע כלאים פן תוקדש המלאה את הזרע אשר תזרע" וראה
בלקוטי הערות לשם (אבל לא העלו ארוכה להנ"ל).

ויש לתרץ קושייתו שאע"פ שלנגלה דתורה יש שורש בפנימיות
התורה בכללות אבל בנוגע להנהגה בפועל יש הבדלים כמו שיש
הבדלים בפועל בין דרוש ופשט וכדומה. וזה רואים ג"כ בהלכה
מפורשת בשו"ע רבינו הזקן אורח חיים סימן כ"ה סעיף כ"ח:

כל דבר שבעלי הקבלה והזוהר חולקים עם הגמרא או הפוסקים
הנמשכים אחר הגמרא הלך אחר הגמרא או הפוסקים הנמשכים
אחריה. עכ"ה"ק. שמוז' רואים מפורש שיש הבדל בין נגלה ונסתר
ואין מערבין.

סיפור השייך לפ' זכור

הרה"ח ר' א. ח. רויטבלאט
זקן המשפיעים בקראון הייטס
וישיבת אהלי תורה

שמעתי מהחסיד ר' מאיר שמחה חן ע"ה איך שר' זלמן זעזמער
ע"ה נה"י לחסיד, הוא הי' אברך מצויין ופעם כשעבר בעירו

החסיד ר' בנימין קלעצקער שהי' מחסידי כ"ק אדמו"ר הזקן נבג"מ הכיר בר' בנימין שהוא בעל מדריגה. הוא ראה איך ששמע קריאת פי' זכור את אשר עשה לך עמלק והכיר עליו ששנא את עמלק שנאה גדולה בלב, וגם שמע תפילתו וזה עשה עליו רושם גדול. לאחר תפילתו שאלו מה עשה לכם עמלק רעה יותר מלכל היהודים, כי הרגיש ששנאו מאד. השיבו: הרבי שלנו הסביר לנו מה זה קליפת עמלק. (פסיק באמצע הסיפור, להעתיק מ"ש בספר המאמרים תרפ"ז דף קל"ה. שם מדבר אודות קליפת עמלק וז"ל: ויובן זה ביותר ממה שאנו רואים דיש כמה בני אדם יודעי ספר ויודעים כמה הלכות בנגוע לתפלה בציבור. ושלא לשוח בתפלה, עניית אמן ואמן יהא שמ"י רבא. ושמיעת קה"ת. נט"י ועוד. ומ"מ חידיעה שיודעים אינו נוגע אליהם כלל ועוברים על זה בשאט נפש והגם שיודעים ההלכה ויודעים גם האמור בזה בתוכחה רבה ומ"מ אינם מתפעלים מזה כלל ובמרדס הם עומדים ומשיחים בעת התפלה וקרה"ת ואינם עונים אמן ואינם נזהרים בנט"י וכו' וכששואלים מדוע אתה עובר על הכתוב בתורה הוא עונה שיודע אבל הוא אינו מתפעל מזה ער ווייס אז מען טאר ניט נאר ער ווערט דערפאר ניט נתפעל. והנה פשט הדברים הוא מפני שאינו ירא אלקים אבל הוא חושב שהוא בעל שכל שלדעתו הבעל שכל אינו נותן לבו לדברים קטנים. ובאמת הנה זה שאינו מתפעל ממה שכתוב בשו"ע ועובר על זה בשאט נפש הוא העזה וחוצפה דחוצפת עמלק והיא מדריגה נמוכה. היינו שבקליפת עמלק גופא היא מדריגה נמוכה שנקי' בשם כלב וכדאיתא במד"ר מה הכלב הזה אין רודין אותו אלא במקל הנה כמו"כ לאנשים בעלי חוצפה הנ"ל צריכים לרדותם במקל לאמר לו רשע רע ובזוי. עד כי יסור מאולתו. והסיבה לזה הוא לפי שהחידעה שיודע אינו מניח לו שיהי' נוגע לעצמו בהנהגתו, עכ"ל ונחזור להסיפור -) ושאל האברך לה"ר בנימין האם אפשר להתראות עם הרבי שלכם. נתן לו מכתב להחסיד ר' מאיר רפאליס שהי' הפרנס חדש בוויילנא, וכתב, נא לקבל את האפרוח הזה ולשלחו לליאנא. והחסיד המפורסם ר' הלל מפאריטש הי' מקבל מהר"ז הנ"ל. ועי' בספר המאמרים קונטרסים ח"ב ע' 790, ועי' בתניא אגה"ק סי' כ"ד, ובשו"ע אדה"ז סי' קכ"ד סעיף יו"ד.

הערות באוה"ת

הרב נח הורוויץ תושב השכונה

באוה"ת ויקרא - ב מהדורת ש.ז. בעי' תס"ג מציין הצ"צ כמ"ש בפע"ח בשער לימוד התורה.

ולפוס ריהטא כוונתו לשער הנהגת הלימוד (שער לימוד התורה לא נמצא בפע"ח) ולכאוי' הי' צריכים לציין אם גם בשאר הכת"י כ"ה. וממה שלא העירו בזה משמע שלא בדקו.

דרך אגב במ"מ שבסוף הספר מציין ע"ז לכ"מ וביניהם "אגה"ק סי' כו (צ"ל קמד, א"). ויש לעיין מה פ"י הרי"ת צ"ל?

שם באותו עמוד (באוה"ת) מעתיק הצ"צ לשון אגה"ק "וגם האורות נפש ורוח נבראו מבחי' הנשמה דיי"ס דבי"ע שהוא אלקות".

ובהערה שעל הדף העירו על תיבת **נבראו** (שהובא בפנים): כ"ה באוה"ת וארא כך ח ע' ב' תתפט. ובאגה"ק קל, א נדפס ונבראו עכ"ל ההערה.

ולהעיר א) שבמ"מ שבסוף הספר מציין שהמאמר נמצא בשלושים כח"י ולפלא שלא טרחולעיין איך כתוב שם (כיון שלא צויין כאן שכי"ה בעוד כת"י). ב) באוה"ת וארא שאליו צויין בהערה **נדפס ונבראו** כמו שנדפס באגה"ק **ולא** כמו שנדפס כאן. (באוה"ת וארא שם ישנם שינויים מהנדפס באגה"ק אבל כמובן ששינויים אלו לא צויינו כאן).

במ"מ לעי' הסח שנדפסו לסוף הספר מציין על התיבות שמעתיק מהפנים "בע"ח שער ל"ג" ומציין ע"ז "בדפוס ירושלים ועוד הוא שער לד".

ויש לעיין לאיזה דפוס הוא מתייחס כדפוס הידוע ע"ח דפוס ירושלים. ובכלל למה צריך להביא ממרחק לחמו הלא הצ"צ בתו"א בפי' ח"ש מציין שיש שינוי הדפוסים.

שוב משיך בהערה "וראה המאמרים תרנ"ב ע' כז - ובע"ח שער
תיקון נוקבא פ"ב אות ה" הנה כנראה מצא מציאה וצריך לחפש
ע"ז בדרושי אדמוני"ע שיכולים לציין לשם השער ולאו דוקא
למספרו.

לזכות

הרה"ת הרה"ח מוה"ר ר' יוסף יצחק הכהן

וזוגתו מרת שטערנא מרים שיחיו

בניהם

שרה רבקה, מרדכי זאב הכהן, זלמן שמעון הכהן,

חי' שצערא, איסר משה הכהן, זהבה, חנה,

ישראל הכהן, רפאל הכהן שיחיו

לאורך ימים ושנים טובות

גוטניק

לע"נ

האשה החשובה מרת מאמעלע ע"ה

בת ר' אברהם הלוי ע"ה

קעלער

נפטרה י"א אדר א' ה'תשל"ו

*

נדפס ע"י בעלה

הו"ח אי"א ר' מאיר ליבר ש"י קעלער

בנה הרה"ח הרה"ת ר' יהודה וזוגתו מרת שטערנא שרה

ומשפחתם שיחיו קעלער

בנה הו"ח אי"א ר' ישראל וזוגתו מרת גאלדא בלימא רות

ומשפחתם שיחיו קעלער

בנה הו"ח אי"א ר' מנחם מענדל וזוגתו מרת זיסל בתי'

ומשפחתם שיחיו קעלער

מרת טשארנא ובעלה הו"ח אי"א ר' שמואל מנחם משה הכהן

ומשפחתם שיחיו קארמאן

בתה מרת לאה ובעלה הו"ח אי"א ר' שמואל מאיר

ומשפחתם שיחיו שווארץ

לזכות

הרב משה אהרן צבי ש"י

וזוגתו

מרת העניא רבקה רות תחי'

ווייס

שירותי מחשב ותכנת סדר הדפוס "סדרית" — באדיבות

E.S.T. Computers 4403 14th Ave. (718) 972 4648

להצלחה רבה ומופלגה